

Living experience of mothers in Respect for citizenship rights in the Crisis Covid-19

M.Alborzi*¹ & F.Khoshbakht²

1-Head of the Scientific Center for Citizenship Education and the faculty of the Foundations of Education Department of Shiraz University, Shiraz, Iran.

(Corresponding Author)

2-Member of the Scientific Center for Citizenship Education and the faculty of the Foundations of Education Department of Shiraz University, Shiraz, Iran

Abstract

Background and objective: In the contemporary world healthy and peaceful life depends on paying attention to people's rights and commitment to themselves and others. In this regard, when a crisis such as the Covid crisis 19 affects human society, citizenship rights and how to respect it are essential, since the basis of learning in the family, especially in relation to mothers, and children acquire social roles by modeling their mothers' behaviors, understanding mothers' perceptions is very important. Therefore, the aim of this study was to investigate the living experience of preschool mothers of the respect for citizenship rights in the Corona crisis.

Method: The aim of the present study was to study living experience of preschool mothers of the respect for citizenship rights in the Corona crisis. The study was conducted qualitatively by Husserl descriptive phenomenology. Potential participants in the study, 13 mothers with preschool children were purposefully selected in criterion method with the principle of sample saturation and were surveyed by semi-structured (telephone) interviews. According to the type of research, during the interviews, mothers' familiarity with of their role models for their children and familiarity with corona disease were examined, and finally mothers' understanding of the concept of citizenship rights in the corona crisis was examined.

Findings: The analysis of the interviews by means of a network of themes included two comprehensive themes including individual responsibility to society and community responsibility to the individual and 9 organizing themes include the right to physical health, mental health, social health, the right to education, economic law, communication with others, appropriate behaviors in public places and appropriate behaviors in the environment. Also the basic themes included include 32 themes including health protocol compliance. Unemployment, stress management, appropriate educational facilities, observance of social distance, masking, access to health and medical services, etc.

Conclusions: Because there is no definitive cure for Covid19 disease, prevention and adherence to health protocols is a citizenship right that everyone in the community must respect. The findings of the present study in the living experience of preschool mothers confirmed the need to pay attention to respect for the rules and principles that lead to the survival of the individual and society.

Keywords: Citizenship rights, Corona disease, mothers of preschool children

► **Citation (APA 6th ed.):** Alborzi M, Khoshbakht F. (2021, Summer). Living experience of mothers in Respect for citizenship rights in the Crisis Covid-19. *Disaster Prevention and Management Knowledge Quarterly (DPMK)*, 11(2), 158-165.

تجربه زیسته مادران از رعایت حقوق شهروندی در بحران کووید ۱۹

محبوبه البرزی*^۱ و فریا خوشبخت^۲

۱- مدیر قطب علمی تربیت شهروندی دانش آموزان ابتدایی، دانشیار و عضو هیأت علمی دانشکده علوم و تربیتی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران (نویسنده مسئول)، malborzi@shirazu.ac.ir

۲- عضو قطب علمی تربیت شهروندی دانش آموزان ابتدایی، دانشیار و عضو هیأت علمی دانشکده علوم و تربیتی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران، khoshbakht@shirazu.ac.ir

چکیده

پیش زمینه و هدف: در دنیای معاصر، زندگی سالم و آرام در گرو توجه به حقوق و تعهد افراد نسبت به خود و به دیگران می باشد. در این خصوص، زمانی که بحرانی همچون کووید ۱۹، جامعه انسانی را متأثر می سازد، حقوق شهروندی و چگونگی احترام به آن اهمیتی اساسی دارد و از آنجایی که مبنای اصلی آموخته های فرزندان در درون خانواده بویژه در ارتباط با مادران است و فرزندان با الگوی گیری از رفتارهای مادران نقش های اجتماعی خود را کسب می کنند شناخت ادراک مادران اهمیت بسزایی دارد؛ از این رو هدف پژوهش حاضر بررسی تجربه زیسته مادران کودکان پیش دبستانی از رعایت حقوق شهروندی در بحران کرونا بود.

روش: پژوهش حاضر با رویکرد کیفی به شیوه پدیدارشناسی توصیفی هوسرل انجام گرفت. مشارکت کنندگان بالقوه پژوهش، تعداد ۱۳ مادر دارای فرزند پیش دبستانی بودند که به شیوه روش بارز با اصل اشباع شدگی نمونه به صورت هدفمند انتخاب شدند و با مصاحبه نیمه ساختارمند (تلفنی)، بررسی گردیدند. با توجه به نوع پژوهش، در ضمن مصاحبه ها آشنایی مادران به نقش الگو پذیری شان برای فرزندان و آشنایی با بیماری کرونا بررسی گردید و در نهایت تجربه مادران از رعایت حقوق شهروندی در بحران کرونا واکاوی شد.

یافته ها: تحلیل مصاحبه ها به شیوه شبکه مضامین نشان داد به طور کلی دو مضمون فراگیر شامل مسئولیت فرد در قبال جامعه و مسئولیت جامعه در قبال فرد در تجربه زیسته مشاهده می شود و ۹ مضمون سازمان دهنده شامل؛ حق سلامت جسم، سلامت روان، سلامت اجتماعی، حق آموزش و پرورش، حقوق اقتصادی، ارتباط با دیگران، رفتارهای مناسب در مکان های عمومی و رفتارهای مناسب در محیط زیست را شامل شده است. همچنین مضامین پایه بدست آمده شامل؛ ۳۲ مضمون از جمله رعایت پروتکل بهداشتی، بیکاری، کنترل استرس، امکانات آموزشی مناسب، رعایت فاصله اجتماعی، ماسک زدن، برخورداری از خدمات بهداشتی و پزشکی و ... بود.

نتیجه گیری: از آنجایی که در بیماری کووید ۱۹ درمان قطعی و مشخصی وجود ندارد، پیشگیری و رعایت پروتکل های بهداشتی نوعی حق شهروندی محسوب می شود که همه افراد جامعه باید رعایت کنند. یافته های پژوهش حاضر در چگونگی تجربه زیسته مادران، تأییدی بود بر لزوم توجه به احترام به قوانین و اصولی که منجر به بقای فرد و جامعه می شود.

کلیدواژه: حقوق شهروندی، بیماری کرونا، مادران کودکان پیش دبستانی

◀ **استناد فارسی (شیوه APA، ویرایش ششم ۲۰۱۰):** البرزی، محبوبه؛ خوشبخت، فریا. (تابستان، ۱۴۰۰). تجربه زیسته مادران از رعایت حقوق شهروندی در بحران کووید ۱۹. *فصلنامه دانش پیشگیری و مدیریت بحران*، ۱۱ (۲)، ۱۵۸-۱۶۵.

مقدمه

شناخت، افکار و باورهای والدین به ویژه مادران، بر رشد و رفتارهای کودکان نقش بسزایی دارد و این نقش، هر چه کودک سن کمتری داشته باشد بیشتر می‌باشد (گراس و دانلوک^۱، ۲۰۱۴). مادران به علت نوع ارتباطی که با فرزندان دارند بر اساس نوع روابط و سبک فرزندپروری خود بر رفتارها، افکار و اعمال فرزند خود تأثیر دارند (هولدن و باک^۲، ۲۰۰۲). کاسنرکی^۳ (۲۰۰۳) معتقد است از آنجایی که تعاملات مادران با فرزندان، رابطه‌ای دو طرفه می‌باشد، نگرش‌های مادر و فرزند بر هم تأثیر متقابل دارد و این تأثیر در شرایط خاص اجتماعی بیشتر می‌باشد. هولدن و باک (۲۰۰۲) بر این باورند که گاهی اوقات در موقعیت‌های خاص، والدین رفتارهایی برخلاف شناخت خود انجام می‌دهند که موجب بی ثباتی و ناهماهنگی رفتاری و شناختی کودکان می‌گردد. جان و همکاران (۲۰۱۴) معتقدند شرایط خاص و موقعیت‌های اجتماعی همانند فیلتری قوی برای پابندی و تعهد بچه‌ها به رفتارهایی ویژه می‌باشد که ناشی از نگرش و رفتارهای والدین به ویژه مادران است. از دیدگاه این محققان، مطالعه شناخت، باور، افکار و احساسات والدین، پیش بینی کننده رفتارهای مثبت و منفی فرزندان می‌باشد.

در مطالعاتی که بر رفتارها و نگرش‌های والدین و فرزندان توجه شده است، موقعیت‌های مختلف و حوزه‌های رفتاری وسیعی همچون رفتارهای تغذیه‌ای، الگوهای خواب، روابط عاطفی کودکان، رشد اجتماعی و رفتارهای جامعه‌پذیری کودکان ناشی از نوع شناخت و نگرش‌های والدین بویژه مادران بوده است (کر، استاتین و اوزدمیر^۴، ۲۰۱۲؛ لوز، پریرا و نورست^۵، ۲۰۲۰). در این خصوص توجه به رفتارهای اجتماعی کودکان به ویژه رفتارهایی که اساس جامعه‌پذیری آنان است حائز اهمیت می‌باشد. از این رو در دوران معاصر مفهوم شهروندی و تربیت شهروندی، جایگاه ویژه‌ای در جوامع داشته و از دیدگاه‌ها و نظریه‌های مختلفی مورد بحث و بررسی قرار گرفته و به آن پرداخته شده است، لیکن این مفهوم در شرایط بحرانی اهمیت بسزایی دارد، به گونه‌ای که عدم توجه به آن می‌تواند پیامدهای فردی

و اجتماعی زیانباری در هرجامعه داشته باشد. در این راستا جایگاه اولیه فهم و درک حقوق شهروندی، ناشی از نوع نگرش و باورها و رفتارهای والدین است. تعاریف متعددی از مفهوم شهروندی و حقوق شهروندی از دیدگاه متخصصان رشته‌های مختلف ارائه شده است. ساداتی جمالی (۱۳۹۶) به تعریفی اشاره دارد که شهروندی را از مشتقات مفهوم شهر و زندگی شهرنشینی می‌داند و زمانی که افراد در شهر به حقوق یکدیگر احترام گذاشته و در قبال شهر و جامعه خود را مسئول بدانند در واقع حقوق شهروندی را رعایت کرده‌اند. در تعریف پاتریک^۶ (۲۰۰۷) اطاعت، احترام، استقلال، انتقاد از چالش‌های سیاسی و اجتماعی و حفظ برابری و شادی جامعه از مفاهیم شهروند خوب و حقوق شهروندی می‌باشد. ریولی^۷ (۲۰۱۰) نیز در تعریف خود به دانش سیاسی و اجتماعی که نظام تعلیم و تربیت به دانش‌آموزان می‌دهد به عنوان حقوق شهروندی اشاره دارد. دستمالچیپان (۱۳۹۰) نیز به تقسیم‌بندی حقوق شهروندی به سه گروه حقوق مدنی، حقوق سیاسی و حقوق اجتماعی اشاره دارد که در هر سه مورد، نقش نظام آموزشی در پرورش این حقوق و حفظ آن در دانش‌آموزان اهمیت بسزایی دارد. اندروتی^۸ (۲۰۱۴) در تعریف خود از حقوق شهروندی با توجه به اقتصاد جهانی و نقش آن در زندگی سالم، به مفاهیمی همچون عدالت اجتماعی، حقوق انسانی، تساوی و بهره‌برداری از اقتصاد تأکید می‌کند. دی گروت^۹ (۲۰۱۸) نیز در تعریف خود به عدالت اجتماعی و سیاسی اشاره دارد. گورن و یمینی^{۱۰} (۲۰۱۶) نیز مفهوم ادراک معلمان از حقوق شهروند جهانی را با مفاهیم متعدد همدلی و توجه به محیط زیست و زندگی مسالمت آمیز با دیگران مطرح می‌نمایند.

با توجه به تعاریف و پژوهش‌های ذکر شده، همپوشی مفاهیم اصلی در حقوق شهروندی و تربیت شهروندی فرزندان به عنوان دو مفهوم وابسته به یکدیگر مطرح می‌باشند. ادراک و نگرش افراد به ویژه والدین به حقوق شهروندی و میزان رعایت آن در بین افراد به ویژه در بحران‌ها و به ویژه تأثیری است که نگرش و رفتارهای والدین بر کودکان دارد. از مهمترین بحران‌هایی در ماه‌های اخیر

6. Patric, 2007
7. Ryulli, 2010
8. Androtii, 2014
9. De Groot, 2018
10. Goren & Yemini, 2016

1. Grusec & Dunyliuk, 2014
2. Holden & Buck, 2002
3. Kuzczynski, 2003
4. Kerr, Stattin & Özdemir, 2012
5. Luz, Pereira & Knorst, 2020

خود در واکاوی مفهوم حقوق شهروندی در بحران کرونا از دیدگاه کودکان دریافتند؛ دانش و آگاهی از حقوق شهروندی، مهارت‌های انجام الزامات شهروندی و نگرش حاکم در فرزندان از عمده ترین مضامین حقوق شهروندی شناخته شده در بحران کرونا می‌باشد. البرزی (۱۳۹۹) در پژوهش کیفی دیگری از مفهوم حقوق شهروندی در بحران کووید ۱۹ در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی، یک مضمون فراگیر با عنوان «رفتار خوب بادیگران و محیط» و چهار مضمون سازمان‌دهنده شامل معاشرت با دیگران، آپارتمان نشینی، رفتارهای مناسب در اماکن عمومی، محیط زیست) به دست آورد. تحقیقات مشابه با ادراک کودکان در خصوص حقوق شهروندی انجام شده است؛ از جمله بوتّا، جوبرت و هوگو^۱ (۲۰۱۶) در پژوهش خود در خصوص ادراک کودکان از حقوق شهروندی نشان دادند کودکان به جایگاه‌شان در اجتماع و میزان توجه به احساسات، افکار، باورها و عقایدشان در تدوین حقوق شهروندی آگاهی دارند و همچنین، کودکان به ارزش‌ها و فعالیت‌هایی که لازمه شهروند خوب بودن است مطلع می‌باشند که این فعالیت‌ها از دیدگاه آنان هر آن چیزی است که در مدرسه و خانواده آموخته اند. اسکوبی^۲ (۲۰۱۵) نیز معتقد است تربیت شهروندی در دانش‌آموزان باید بر اساس مراحل رشد اخلاقی کولبرگ با مفهوم اساسی دختر خوب-پسر خوب شکل گیرد که محتوای آن بر اساس آموزش‌های مدرسه‌ای و خانوادگی تدوین می‌شود. نقی زاده و جمشیدی (۱۳۹۶) نشان دادند دو نهاد اساسی آموزش و پرورش از طریق برنامه رسمی و غیررسمی و والدین بر اساس سبک‌های تربیتی و الگوسازی نقش اساسی در تربیت شهروندی ایفا می‌کنند.

با توجه به اهمیت نقش پیشگیری در بیماری کووید ۱۹ و با توجه به اهمیت رعایت حقوق شهروندی در این پیشگیری و از طرف دیگر با توجه به اهمیت نقش مادران در تربیت فرزندان به ویژه فرزندان در سنین پیش دبستانی و قبل از آن، هدف پژوهش حاضر پاسخگویی بدین سوال است:

"تجربه زیسته مادران از حقوق شهروندی در بحران کرونا چیست؟"

نه تنها جامعه ایران بلکه کل دنیا را متأثر ساخته است، بیماری کووید ۱۹ می‌باشد. کرونا ویروس‌ها خانواده بزرگی از ویروس‌ها هستند، که از بیماری سرماخوردگی گرفته تا بیماری‌های شدیدتر همانند سندرم تنفسی را شامل می‌شوند. همه‌گیری بیماری کرونا ویروس ۲۰۱۹ از ۸ ام دسامبر سال ۲۰۱۹ آغاز و به سرعت در دنیا گسترش یافت. شیوع ناگهانی کرونا از چین به کشورهای متعدد، شوکی برای جامعه جهانی و به ویژه سیاست‌گذاران بهداشت در سراسر جهان بوده است. به عنوان نمونه در ایران در ۲۵ ام فوریه ۲۰۲۰، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۹۵ مورد تایید شده و ۱۵ مورد مرگ بر اثر کرونا ویروس ۲۰۱۹ را گزارش کرده است. درحال حاضر اپیدمی کووید ۱۹ تغییرات عمده‌ای در زندگی روزمره ایجاد نموده است. با توجه به عدم درمان قطعی آن، تنها عامل اساسی در موفقیت برای مقابله با آن پیشگیری می‌باشد. از جمله موضوعات مختلفی که برای پیشگیری از طرف سازمان بهداشت جهانی و وزارت بهداشت ایران اعلام شده است، رعایت موارد اساسی همچون استفاده از ماسک، رعایت فاصله اجتماعی، استفاده از دستکش، عدم حضور در مکان‌های شلوغ، رعایت مسائل بهداشتی در سرما خوردگی می‌باشد که به عبارتی همه موارد ذکر شده به نوعی به تعهد فردی و اجتماعی تحت عنوان حقوق شهروندی و رعایت آن در بین افراد اشاره دارد. لیکن آنچه در این زمینه اهمیت دارد میزان تعهد والدین به عنوان الگوهای رفتاری و اعتقادی کودکان به رعایت اصول پیشگیری - که از حقوق شهروندی همه افراد جامعه است - می‌باشد که به نوعی عاملی برای تربیت شهروندی فرزندان محسوب می‌گردد، چراکه در این بیماری به اثبات رسیده است که سلامت فرد و سلامت جامعه در رابطه‌ای کاملاً دو طرفه می‌باشند. بیشتر پژوهش‌هایی که در ماه‌های اخیر درخصوص کرونا ویروس انجام گرفته است جنبه پزشکی و درمانی داشته و محققان بسیاری از جمله هنگ و همکاران (۲۰۲۰)؛ لیبی و همکاران (۲۰۲۰)؛ لو و همکاران (۲۰۲۰)؛ بیشتر بر جنبه‌های بالینی بیماران و توصیه‌های بهداشتی تأکید کرده‌اند و پژوهشی که نگرش والدین را نسبت به حقوق شهروندی در این بحران بررسی نماید بر اساس جستجوی محقق یافت نشد، لیکن تحقیقاتی در خصوص ادراک کودکان در این خصوص یافت شد. البرزی و خوشبخت (۱۳۹۹) در پژوهش

1. Botha, Joubert & Hugo, 2016

2. Scobey, 2015

روش

اطمینان از حذف فایل‌های صوتی پس از یادداشت، رعایت گردید. برای اطمینان از صحت تفسیر و برداشت پژوهشگران از اظهارات هر شرکت‌کننده، در صورت نیاز، با ایشان تماس گرفته و صحت تفسیرها با نظر وی بررسی و در صورت نیاز تغییرات لازم انجام شد. در نهایت پس از ۱۳ مصاحبه، اطلاعات اشباع گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون صورت پذیرفت و مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر شناسایی شدند. اعتبار داده‌ها با استفاده از تکنیک‌های تأییدپذیری^۵ از طریق خودبازبینی پژوهشگران و اعتمادپذیری^۶ با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات تعیین گردید.

یافته‌ها

بعد از انجام مصاحبه‌ها و تجزیه و تحلیل با استفاده از شبکه مضامین، دو مضمون فراگیر، ۸ مضمون سازمان دهنده و ۳۲ مضمون پایه بدست آمد (جدول ۱). قابل ذکر است اولین سئوالی که در مصاحبه پیش از بیان تجربه زیسته مادران در بحران کرونا در خصوص مفهوم حقوق شهروندی از آنان پرسیده شد این بود که تا چه حد سعی کرده‌اند الگوی مناسبی در این زمینه برای فرزندان خود باشند و اینکه تا چه اندازه حقوق شهروندی در این بحران را می‌شناسند. در این خصوص با توجه به روش پژوهش - که کیفی بود- و روش انتخاب نمونه هدفمند (رویکرد گروه بارز)، مشاهده گردید مادران در خصوص اهمیت رفتارها و باورهایشان در تأثیرپذیری کودکانشان بخوبی آگاه بودند.

این پژوهش جزء پژوهش‌های کیفی و از نوع پدیدارشناسی^۱ بوده که از الگوی هفت مرحله‌ای کلایزی^۲ استفاده نموده است. این روش شامل هفت مرحله: (۱) خواندن دقیق همه توصیف‌ها و یافته‌های مهم شرکت‌کنندگان؛ (۲) استخراج عبارت‌های مهم و جمله‌های مرتبط با پدیده؛ (۳) مفهوم‌بخشی به جمله‌های مهم استخراج شده (۴) مرتب‌سازی توصیف‌های شرکت‌کنندگان و مفاهیم مشترک در دسته‌های خاص؛ (۵) تبدیل همه نظرات استنتاج شده به توصیف‌های جامع و کامل؛ (۶) تبدیل توصیف‌های کامل پدیده به یک توصیف واقعی خلاصه و مختصر و (۷) معتبرسازی نهایی می‌باشد. بر اساس این الگو، در ابتدا به توصیف مفهوم حقوق شهروندی و بحران کرونا پرداخته شد و سپس با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختمند، اقدام به جمع‌آوری توصیفات و قرائت‌های مشارکت‌کنندگان پیرامون موضوع^۳ گردید.

مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر، مادرانی بودند که فرزندی در مقطع پیش دبستانی در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ داشتند. برای انتخاب افراد از رویکرد هدفمند ملاکی و معیار اشباع نظری^۴ استفاده شد. شرط انتخاب، تمایل به شرکت در پژوهش بود. پاسخ‌های ارائه شده به صورت متن یا صوت در قالب یک مجموعه عیناً پیاده‌سازی و تجمیع گردید. ملاحظات اخلاقی، با ارائه توضیحات لازم در مورد اهمیت و هدف‌های پژوهش، عدم اجبار در پاسخ، عدم دریافت مشخصات فردی مادران و فرزندانشان، محرمانگی و عدم افشای نظرات به سایرین،

جدول ۱: مضمون فراگیر، مضامین سازمان دهنده و مضامین پایه مستخرجه از مصاحبه‌ها

مضمون فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
مسئولیت جامعه در برابر فرد	حق سلامت جسمی	خدمات پزشکی (دارو- پزشک و...) مناسب در بحران کرونا آموزش‌های لازم جهت حفظ سلامتی در خانه و جامعه اطلاعات مناسب و به روز پزشکی در دسترس بودن پروتکل‌های بهداشتی
	حق سلامت روانی	خدمات روانشناسی در مدیریت زمان- کاهش اضطراب و استرس- کاهش فشارهای عصبی- توجه به سلامت روان به ویژه در مادران و فرزندان توجه خاص به خانواده‌های سوگوار و مشکلات روحی و روانی- روابط مناسب با فرزندان پیش دبستانی در منزل

1. phenomenology
2. Colaizzi
3. semi structural interview
4. theoretical saturation

5. credibility
6. dependability

امنیت اجتماعی خانواده‌ها توسط نهادهای مرتبط خدمات اجتماعی به خانواده‌ها توسط نهادهای مرتبط خدمات مناسب رسانه‌ها ه بویژه رسانه ملی امنیت شغلی	حق سلامت اجتماعی	مسئولیت جامعه در برابر فرد
برخورداری از زیرساخت‌های مناسب آموزش مجازی در دوره پیش دبستان معلمان مجرب به آموزش مجازی در دوره پیش دبستان محتوای آموزشی مناسب در دوره پیش دبستان بصورت مجازی آموزش به والدین در تعلیم و تربیت پیش دبستانی	حق آموزش و پرورش	
تورم تبعیض بیکاری	حقوق اقتصادی	
روابط خانوادگی در بحران کرونا- ارتباطات اجتماعی با دیگران در بحران- ارتباط با کادر پزشکی	ارتباطات و معاشرت با دیگران	مسئولیت فرد در برابر جامعه
رعایت پروتکل‌های بهداشتی در مکان‌های عمومی- تردد ضروری- حفظ فاصله اجتماعی- استفاده از ماسک- استفاده از دستکش	رفتارهای مناسب در مکان‌های عمومی	
ریختن زباله‌ها در مکان مناسب توجه به زباله‌های بهداشتی توجه به حیوانات در بحران کرونا	رفتارهای مناسب به محیط زیست	

همانگونه که یافته‌های جدول ۱ نشان می‌دهد، تحلیل‌های حاصل از مصاحبه با مادران، دو مضمون فراگیر در خصوص حقوق شهروندی بحران کرونا را نشان داد که شامل مسئولیت جامعه در مقابل فرد و مسئولیت فرد در مقابل جامعه بود. علاوه بر این، شش مضمون سازمان دهنده در مضمون فراگیر مسئولیت جامعه در برابر فرد شامل حق سلامت جسم، حق سلامت روح و روان، حق سلامت اجتماعی، حق آموزش و پرورش و حقوق اقتصادی به دست آمد که هر کدام از مضامین پایه متفاوتی تشکیل شده اند. همچنین در مضمون فراگیر مسئولیت فرد در جامعه، سه مضمون سازمان دهنده ارتباط و معاشرت با دیگران، رفتارهای مناسب در مکان‌های عمومی و رفتارهای مناسب به محیط زیست شناسایی گردید که هر کدام از مضامین پایه متعددی تشکیل شده‌اند. در ادامه نمونه‌های از تجربه زیسته مادران بر اساس مضامین پایه آمده است:

مادری ۲۹ ساله دارای فرزند پیش دبستانی دختر:

«بیماری کرونا بیماری خطرناک است که باید دولت، مسئولین و مردم همگی با هم کمک کنند، پروتکل‌ها را رعایت کنند تا مانع از انتقال بیماری بشویم».

مادری ۴۰ ساله دارای فرزند پیش دبستانی دختر:

«وضعیت اقتصادی بد است و توجه به بهداشت و تغذیه مناسب حداقل وضعیت اقتصادی را لازم دارد که مردم ندارند و اکثراً در فشار اقتصادی هستیم»

مادری ۳۵ ساله دارای فرزند پیش دبستانی پسر:

«من به پروتکل‌های بهداشتی در مکان‌های عمومی و در ارتباط با دیگران عمل می‌کنم، چون علاوه بر این که برای سلامت خودم و خانواده‌ام مهم است فرزندم نیز از من می‌آموزد»

مادری ۲۲ ساله دارای فرزند پیش دبستانی پسر:

«فرزند من در مقطع پیش دبستانی است و انتظار دارم در بحران کرونا برنامه‌های آموزشی مناسب برای وی از سوی مسئولین در نظر گرفته شود، من مراقبت‌های بهداشتی را انجام می‌دهم، دولت هم وظایف آموزشی، اقتصادی و اجتماعی خودش را انجام دهد».

مادری ۳۳ ساله دارای فرزند پیش دبستانی پسر:

«همه خانواده‌ها به نوعی مستقیم یا غیرمستقیم درگیر این بیماری یا از دست دادن عزیزی از این بیماری هستند و لازم است که خدمات روانشناسی به آنان صورت گیرد»
مادر ۳۸ ساله دارای فرزند پیش دبستانی دختر:

در دست افراد دیگر و مسئولین و سلامت آنان نیز در دست تک تک افراد جامعه و خانواده‌ها می‌باشد. همچنین، مضامین سازمان دهنده شناسایی شده در بخش مسئولیت جامعه در قبال افراد، حاکی از شش حق عمومی خانواده‌ها و افراد جامعه از جمله: حق سلامت جسمی که شامل مضامین پایه (خدمات پزشکی) (دارو- پزشک و...) مناسب در بحران کرونا؛ آموزش‌های لازم جهت حفظ سلامتی در خانه و جامعه؛ اطلاعات مناسب و به روز پزشکی؛ در دسترس بودن پروتکل‌های بهداشتی) بود. همانگونه که مضامین پایه این بخش نشان می‌دهد خدمات پزشکی در دسترس و مناسب، دریافت‌های آموزش‌های ضروری و دریافت پروتکل‌های بهداشتی از مهم‌ترین مضامین ذکر شده بودند.

حق سلامت روان شامل مضامین پایه (خدمات روانشناسی در مدیریت زمان- کاهش اضطراب و استرس- کاهش فشارهای عصبی- توجه به سلامت روان بویژه در مادران و فرزندان، توجه خاص به خانواده‌های سوگوار و مشکلات روحی و روانی- روابط مناسب با فرزندان پیش دبستانی در منزل) بود. مادران به ویژه تفاوت اساسی در زمان اولیه مقابله بحران کرونا با حال حاضر که نزدیک به ده ماه از ورود این بحران می‌گذرد را ذکر کردند. به نظر می‌رسد با افزایش زمان بحران و طولانی تر شدن آن، خدمات روانشناسی به منظور افزایش کیفیت زندگی، حفظ سلامت روان و حل بحران‌های روحی و روانی و حتی شیوه‌های برخورد با فرزندان برای آنان اهمیت اساسی پیدا کرده است.

حق سلامت اجتماعی شامل مضامین پایه (امنیت اجتماعی خانواده‌ها توسط نهادهای مرتبط، خدمات اجتماعی به خانواده‌ها توسط نهادهای مرتبط، خدمات مناسب رسانه‌ها بویژه رسانه ملی و امنیت شغلی). در این خصوص، مسائل متعددی از جمله احساس عدم امنیت اجتماعی، عدم امنیت شغلی، عدم خدمات مناسب توسط رسانه ملی برای حفظ سلامت جامعه و اجتماع از مهمترین موارد ذکر شده از سوی مادران بود که به نظر می‌رسد این موضوع با توجه به شدت یافتن مشکلات اقتصادی، افزایش دروان قرنطینه و مشکلات مربوط به بیماری و پیامدهای آن، تأثیر گذار بوده است. مضمون سازمان دهنده دیگر، حق آموزش و پرورش بود که شامل مضامین پایه (برخورداری از زیرساخت‌های مناسب آموزش

«دختر من پرهیجان و پرجنب و جوش است، دوران قرنطینه باعث شد کج خلقی کند و نیاز دارم بهم آموزش داده بشه چگونه با او رفتار کنم»

نتیجه گیری

چنانچه گفته شده هدف پژوهش حاضر، واکاوی مفهوم حقوق شهروندی در بحران کرونا از دید مادرانی بود که فرزندان پیش دبستانی داشتند. از آنجایی که بر اساس مطالعات انجام شده نگرش‌ها و باورها و رفتارهای والدین بر رفتارهای عاطفی، اجتماعی و شناختی فرزندان تأثیر دارد، از این رو بررسی دیدگاه والدین نسبت به حقوق شهروندی و اهمیت رعایت آن در بحران کرونا به جهت تأثیر پذیری بر فرزندان حائز اهمیت است. و این که در این پژوهش مادران به عنوان نمونه مورد توجه قرار گرفتند به دلیل نقش و جایگاه آنان به ویژه در سال‌های اولیه زندگی فرزندان است. بورانستین، پوتنیک و لانفورد^۱ (۲۰۱۱) معتقدند؛ مادران بیشتر از پدران در تربیت استدلال و منطق در موقعیت‌های رفتاری اولیه نقش دارند و پدران بیشتر به دنبال تعیین جایگاه اقتداری خود هستند. همچنین مطالعات جان و همکاران^۲ (۲۰۱۴) نیز اهمیت نگرش و رفتارهای مادران بر رفتارهای مثبت و منفی مادران را مورد تأکید قرارداد. بوگنتال، لین، لنیک و بیمبلا^۲ (۱۹۹۹) نیز به اهمیت رفتارهای والدین در بحران‌های خاص و موقعیت‌های اجتماعی در فرزندان تأکید دارند.

از این رو با تأکید بر جایگاه مادران در تربیت اجتماعی فرزندان، پژوهش حاضر به شیوه کیفی و با روش مصاحبه نیمه ساختاریافته (تلفنی)، ابتدا درک مادران از جایگاه الگو پذیری فرزندان از آنان بررسی نمود و سپس اطلاعات آنان درخصوص بیماری کرونا و اهمیت پیشگیری از آن را بررسی کرد و در نهایت محققان به مضامین مربوط به حقوق شهروندی در بحران کرونا از دیدگاه مادران دست یافتند.

همانگونه که نتایج نشان داد دو مضمون فراگیر به دست آمده حاکی از نگرش مادران در خصوص تقابل بین فرد و جامعه در پیشگیری و مراقبت خود و فرزندان و خانواده‌شان در بیماری کرونا بود. در این ارتباط مادران بر این باور بودند که سلامت ما

1. Bornsteint, Putnick& Lansford, 2011

2. Bugental, Lyon, Lin EK, McGrath, Bimbela, 1999

تاکسی، اتوبوس، مترو، مغازه و.....

و در نهایت، آخرین مضمون سازمان دهنده شامل؛ رفتارهای مناسب با محیط زیست بود که شامل مضامین پایه (ریختن زباله‌ها در مکان مناسب، توجه به زباله‌های بهداشتی، توجه به حیوانات در بحران کرونا) بود. در این ارتباط مادران به محیط زیست و نگهداری آن و شرایط حفظ آن اهمیت می‌دادند و نقش زباله‌ها به ویژه زباله‌های بهداشتی از نکات مورد توجه آنان بود.

با توجه به نتایج کسب شده پیشنهاد می‌گردد تحقیقات بیشتری در خصوص جایگاه تعلیم و تربیت در بحران‌های اجتماعی برای حفظ حقوق شهروندی و جایگاه آن در سلامت فرد و جامعه صورت گیرد، چراکه امروز با توجه به رشد تکنولوژی و تغییراتی که بیماری کرونا در سبک زندگی ایجاد نموده است بیش از هرچیز، توجه به حقوق شهروندی عامل بقای فرد و جامعه می‌باشد و به عبارتی دیگر همه افراد در یک دنیای واحد که هر فعل و انفعالی کل جهان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، زندگی می‌کنند و نیاز به آموزش در خانواده‌ها به ویژه مادران در این خصوص اهمیت بسزایی دارد. قابل ذکر است از مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش حاضر، عدم امکان مصاحبه حضوری با نمونه انتخابی بود که انجام مصاحبه عمیق جهت دستیابی به بینش و اطلاعات دقیق‌تر آزمودنی‌ها را مانع می‌شد.

منابع

۱. البرزی، محبوبه؛ خوشبخت، فریبا. (۱۳۹۹)؛ واکاوی مفهوم شهروندجهانی و حقوق شهروندی در بحران کووید ۱۹ از دیدگاه دانش‌آموزان و معلمان. همایش ملی روانشناسی و سلامت روان با محوریت سبک زندگی، دانشگاه شیراز، ۲۰-۲۱ آذرماه، بازیابی از: https://civilica.com/doc/1160865/PHFHL02_075
۲. دستمالچی، احمد. (۱۳۹۰). کلیاتی راجع به حقوق شهروندی. تهران: اداره صیانت از حقوق شهروندی وزارت کشور. بازیابی از: <https://ieo.msrt.ir/fa/page/993>
۳. ساداتی جمالی، سیاوش. (۱۳۹۶). حقوق شهروندی از دیدگاه اسلام و امام خمینی. همایش بین‌المللی حقوق سیاسی و معارف اسلامی. بازیابی از: <https://civilica.com/doc/669357/>
۴. نقی زاده، نفیسه؛ امید، جمشید. (۱۳۹۶). بررسی جایگاه آموزش و پرورش در تربیت شهروندی. اولین کنفرانس بین‌المللی علوم اجتماعی، تربیتی، علوم انسانی و روانشناسی. تهران. بازیابی از: <https://www.sid.ir/fa/seminar/ViewPaper.aspx?ID=91371>

مجازی در دوره پیش دبستان، معلمان مجرب به آموزش مجازی در دوره پیش دبستان، محتوای آموزشی مناسب در دوره پیش دبستان بصورت مجازی، آموزش به والدین در تعلیم و تربیت پیش دبستانی) بود. مقطع آموزشی فرزندان مادران که هنوز جزء آموزش رسمی قلمداد نشده و والدین به گونه ای رها شده احساس می‌شوند، در این مورد بسیار تأثیر گذار بود. مادران از این که چگونه باید برای یادگیری و آموزش بچه‌ها اقدام کنند و چه خدماتی برای آنان مهیا می‌باشد بسیار ایهام داشتند و از شرایط موجود راضی نبودند.

در نهایت حقوق اقتصادی که شامل مضامین پایه همچون تورم، بیکاری و تبعیض در توزیع ثروت در بین اقشار جامعه بود. در این خصوص یکی از حقوق و به عبارتی دغدغه‌های اصلی خانواده‌ها، مشکلات اقتصادی موجود و عدم توان خانواده‌ها در گذراندن زندگی با حداقل شرایط بود. به ویژه اینکه تبعیض و نظام سرمایه داری را عامل اصلی این شکاف اقتصادی و مشکلات مربوط به آن می‌دانستند.

در خصوص مضمون فراگیر مسئولیت فرد در برابر جامعه، سه مضمون سازمان دهنده شامل؛ ارتباط و معاشرت با دیگران که از مضامین پایه (روابط خانوادگی در بحران کرونا- ارتباطات اجتماعی با دیگران در بحران- ارتباط با کادر پزشکی) بودند. خانواده‌ها در این مضمون‌ها بسیار به نقش الگو بودن خود برای فرزندان‌شان برای کنترل بیماری کرونا به ویژه با اطلاع از روند تغییر گسترش بیماری، از عدم رعایت پروتکل‌های بهداشتی در جامعه به نقش روابط خانوادگی در افزایش آمار کرونا، به رعایت روابط خانوادگی و معاشرت با دیگران اهمیت بسزایی قائل بودند. همچنین اهمیت بسزایی برای زحمت کادر درمان قائل بودند و معتقد بودند تلاش خود را برای الگو بودن برای فرزندان‌شان در این خصوص دارند.

مضمون سازمان دهنده دیگر، رفتارهای مناسب در مکان‌های عمومی بود که از مضامین پایه (رعایت پروتکل‌های بهداشتی در مکان‌های عمومی- تردد ضروری- حفظ فاصله اجتماعی- استفاده از ماسک- استفاده از دستکش) تشکیل می‌گردد. این مضمون از شناخته شده ترین مضمون در نزد مادران بود که بسیار در خصوص آن صحبت می‌کردند؛ به ویژه در اماکن عمومی مهم مثل خیابان‌ها،

- record/2012-07759-001
16. Kuczynski L, (2003). Handbook of dynamics in parent child relations. Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.435-462. Retrieved from: <http://parentalalienationresearch.com/PDF/2005kerig.pdf>
17. Lippi, G., Wong, J., Henry, B.,M.(2020). Myalgia may not be associated with severity of coronavirus disease 2019 (COVID-19). World J Emerg Med. 11(3):193-4. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7183921/>
18. Liu, R., Han, H, Liu, F., Lv, Z.,H, Wu, K.,L, Liu, Y.,L, et al. (2020). Positive rate of RT-PCR detection of SARS-CoV-2 infection in 4880 cases from one hospital in Wuhan, China, from Jan to Feb. ClinChim Acta,505:172-5. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7094385/>
19. Rivelli, S.(2010). Citizenship education at high school. A comparative study between Bolzano and Padova(Italy). Procedia Social and Behavioral Sciences. 2, 4200-4207. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/248607535>
20. Scobey, A.(2015). Moral support. Us Cathalic,42-43. Retrieved from: <https://sajce.co.za/index.php/sajce/article/view/343/412>
6. Andreotti, V. (2011). The political economy of global citizenship. Globalisation, Societies and Education, 9(3–4), 307–310. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14767724.2011.602292>
7. Bornstein MH, Putnick DL, Lansford JE. (2011). Parenting attributions and attitudes in cross-cultural perspective. Parent Sci Pract. 2011;11:214-237. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3173779/>
8. Botha, A., Joubert, I., Hugo. A.(2016). Children's perceptions of democratic values: Implications for democratic citizen education. South African Journal of Childhood Education, 48,1-8. Retrieved from: <https://sajce.co.za/index.php/sajce/article/view/343>
9. Bugental DB, Lyon JE, Lin EK, McGrath EP, Bimbela A. (1999). Children "tune out" in response to ambiguous communication style of powerless adults. Child Dev,70:214-230 . Retrieved from: <http://ml13.fnpc0103.zzux.com/3719-746707.html>
10. De Groot, I. (2018). Political simulations. Democracy and Education, 16(2), 1–11. Retrieved from: <https://democracyeducationjournal.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1376&context=home> Outh African Journal of Childhood Educa^{on} h^{tp}://www.sajce.co.zaOpen Access South African Journal of Childhood Educa^{on} South African Journal of Childhood Educa^{on}
11. Goren, H., & Yemini, M. (2016). Global citizenship education in context: Teacher perceptions at an international and a local Israeli school. Compare, 46(5), 832–853. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03057925.2015.1111752>
12. Grusec JE, Danyliuk T. Parents' Attitudes and Beliefs: Their Impact on Children's Development. In: Tremblay RE, Boivin M, Peters RdeV, eds. Tremblay RE, topic ed. Encyclopedia on Early Childhood Development [online]. Retrieved from: <http://www.child-encyclopedia.com/parenting-skills/according-experts/parents-attitudes-and-beliefs-their-impact-childrens-development>
13. Holden GW, Buck MJ. Parental attitudes toward childrearing. In: Bornstein MH, ed. Handbook of Parenting. Volume 3: Being and Becoming a Parent. 2nd ed. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates; 2002:537-562. Retrieved from: <https://eric.ed.gov/?id=ED464758>
14. Hong, K.H, Lee, S.,W, Kim, T.,S, Huh, H.J, Lee ,J, Kim, S.,Y, et al.(2020). Guidelines for Laboratory Diagnosis of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) in Korea. Ann Lab Med. ,40(5):351-60. Retrieved from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32237288/>
15. Kerr M, Stattin H, Özdemir M. (2012). Perceived parenting style and adolescent adjustment: Revisiting directions of effects and the role of parental knowledge. Dev Psychol. 48:1540-1553. Retrieved from: <https://psycnet.apa.org/>